

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење предложеног закона садржан је у одредби члана 97. тачка 8. Устава Републике Србије, којом је прописано да Република Србија уређује и обезбеђује систем у области радних односа, заштите на раду, запошљавања, социјалног осигурања и других облика социјалне сигурности.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Разлози за доношење Закона о изменама и допунама Закона о безбедности и здрављу на раду садржани су у чињеници да је важећи Закон о безбедности и здрављу на раду донет новембра 2005. године („Службени гласник РС”, број 101/05) и да су у периоду досадашње примене закона уочени одређени недостаци који се пре свега односе на проблеме у примени Закона о безбедности и здрављу на раду када су у питању специфичне активности војске и полиције, значење појединих израза, начин припреме и спровођења оспособљавања запослених за безбедан и здрав рад и периодичне провере оспособљености, континуирано усавршавање знања лица за безбедности и здравље на раду, непостојање услова за престанак важења издатих лиценци и други, што је довело до проблема у функционисању у појединим сегментима безбедности и здравља на раду, као и остваривању права и обавеза послодаваца и запослених.

При изради Закона коришћена су основна решења из Директиве 89/391/ЕЕЗ о увођењу мера за подстицање побољшања безбедности и здравља запослених на раду, као и других посебних директива које су донете на основу ове директиве. Иако је Закон следио и пренео поједина решења директиве, у току претходних девет година од доношења Закона, јавила се потреба да се преиспитају усвојена решења која утичу на стварање безбедних и здравих радних услова у Републици Србији, имајући притом у виду да Република Србија још увек није земља чланица ЕУ, па је потребно адекватно модификовати нека решења из директиве, која не могу имати истоветну примену у нашем систему. Из наведених разлога предлажу се интервенције у Закону о безбедности и здрављу на раду у делу који се односи на нормативне недостатке, подизање нивоа компетенције лица за безбедност и здравље на раду, доношење програма за оспособљавање за безбедан и здрав рад, унапређење знања лица за безбедност и здравље на раду, даље усклађивање са захтевима из Директиве, потребе да се даље унапређује систем безбедности и здравља на раду, као и уређивање осталих питања која су се показала као спорна у пракси.

Овим законом о изменама и допунама Закона о безбедности и здрављу на раду, на првом месту, се врши прецизирање и усклађивање терминологије основног текста закона и усаглашавање са одредбама Директиве.

Што се тиче најзначајнијих измена у вези значења појединих израза сада се прецизније дефинише израз послодавац и уводи се нови израз превенција.

Поред тога, изменама и допунама Закона врши се усклађивање са одредбама Закона о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености („Службени гласник РС”, број 36/09). Прецизније су дефинисани услови под којима послодавац даје на употребу опрему за рад и средства и опрему за личну заштиту на раду. Такође, дефинисани су услови под којима послодавац даје на коришћење опасне хемијске материје и друге хемијске материје за које је прописана обавеза израде и достављања безбедносног листа у складу са прописима којима се уређују хемикалије.

Битна новина код организовања послова безбедности и здравља на раду је могућност да послове безбедности и здравља на раду послодавац може обављати сам у одређеним мање ризичним делатностима, ако има до 20 запослених и није дужан да има положен стручни испит о практичној оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду. С друге стране у одређеним високоризичним делатностима подиже се ниво компетенције лица које се баве пословима безбедности и здравља на раду код послодавца увођењем обавезе послодавца да за ове послове одреди лице које има најмање завршено високо образовање на студијама првог степена у одговарајућој научној, односно стручној области.

У делу који прописује услове за издавање лиценце за обављање послова безбедности и здравља на раду, повећан је број запослених у правном лицу или код предузетника који подносе захтев за добијање ове лиценце и сада је најмање два запослена, а за све лиценце у области безбедности и здравља на раду утврђен је рок важења издате лиценце од пет година. Такође, уводи се институт престанка важења издате лиценце и прописују се услови под којима долази до престанка важења.

У циљу промовисања и унапређења безбедности и здравља на раду у Републици Србији утврђују се Национална признања из области безбедности и здравља на раду, која се могу доделити правним, физичким лицима и Одбору за безбедност и здравље на раду.

Усвајањем и спровођењем овог закона обезбедиће се услови за боље разумевање основног циља и сврхе превенције ради спречавања повреда на раду, професионалних болести и болести у вези са радом. Поре наведеног предложена решења утицаће на систематско унапређење превенције, праћењем и прилагођавањем техничком напретку.

Применом овог закона стварају се обавезе за привредне субјекте.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. Закона допуњује се члан 2. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се прописује да се закон не примењује при обављању специфичне војне службе у Војсци Србије, полицијских послова укључујући послове заштите и спасавања, у којима су поједина питања безбедности и здравља на раду уређена посебним законом и прописима донетим на основу тог закона. На тај начин врши се усклађивање са чланом 2. Директиве 89/391/ЕЕЗ.

Чланом 2. Закона допуњује се члан 4. Закона о безбедности и здрављу на раду, проширује се значење израза послодавац, па се као послодавац сматра и лице, које по било ком правном основу обезбеђује посао запосленом, осим лица, која посао обезбеђује у домаћинству и носилац породичног пољопривредног газдинстава који обавља посао са члановима породичног пољопривредног домаћинства у складу са прописима о пољопривреди, затим као послодавац сматра се и физичко лице које са члановима свог породичног домаћинства обавља привредну или другу не пољопривредну производњу. Овим ширим значењем израза послодавац у пољопривреди и предузетника који обавља привредну делатност и радно ангажује запослене, извршено је прецизирање ко се у сваком појединачном случају сматра послодавцем који је одговоран за примену мера за безбедност и здравље на раду као што су: оспособљавање за безбедан и здрав рад, израда акта о процени ризика, преглед и провера опреме за рад, испитивање услова радне околине, односно буке, вибрација, хемијских штетности и др. Такође је тачком 23) дефинисан појам Превенције, као процес обезбеђивања мера на радном месту и у радној околини код послодавца у циљу спречавања или смањења ризика на раду.

Чланом 3. Закона извршено је термилошко усклађивање са Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 32/13) и врши се допуна ставом 2. којим се ствара правни основ за прописивање мера за безбедан и здрав рад младих, запослене жене за време трудноће и запослене која доји дете. Овом изменом Закона извршено је усклађивање са чланом 15. Директиве 89/391/ЕЕЗ.

Чланом 4. Закона прецизира се и допуњује члан 12. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се тачка 5) мења и гласи: „5) замена опасног безопасним или мање опасним;”. Такође се додају нове тачке 8) прилагођавања техничком напретку и 9) развијања целокупне политике превенције, којима се проширују начела превеније у складу са чланом 2. Директиве 89/391/ЕЕЗ.

Чланом 5. Закона извршено је термилошко усклађивање са одредбама Закона о безбедности и здрављу на раду, додата је тачка којом се утврђује обавеза послодавца да обезбеди мере заштите од пожара, спасавање и евакуацију у складу са посебним прописом, додат је став којим се ствара правни основ за прописивање поступака за пружање прве помоћи, врсте средстава и опреме који морају бити обезбеђени на радном месту, начин и рокове оспособљавања запослених за пружање прве помоћи. Предложеним решењима извршено је усклађивање са чланом 8. Директиве 89/391/ЕЕЗ

Чланом 6. Закона бришу се у ставу 2. члана 18. Закона о безбедности и здрављу на раду, речи: „или врши промену термилошког процеса дуже од седам дана” из разлога што се за промену термилошког процеса не сачињава иста пројектна документација као за изградњу грађевинског објекта, а самим тим и елаборат о уређењу градилишта.

Чланом 7. Закона мења се члан 24. Закона о безбедности и здрављу на раду који прописује обавезу послодавца приликом давања запосленима на употребу опреме за рад, средстава и опреме за личну заштиту на раду или опасне материје. Прецизира се обавеза послодавца да запосленом даје на коришћење опрему за рад или средство и опрему за личну заштиту на раду, само ако су усаглашени са прописаним техничким захтевима, ако је њихова усаглашеност оцењена према прописаном поступку, ако су означени у складу са прописима и ако их прате прописане исправе о усаглашености и друга прописана документација. Послодавац који је запосленима дао на коришћење ту опрему пре ступања на снагу прописа којим је утврђена ова обавеза, дужан је да обезбеди упутство за њихову употребу и одржавање. Послодавац је дужан да обезбеди запосленима упутства за безбедан рад по прописима о безбедности и здрављу на раду за коришћење опреме за рад или средстава и опреме за личну заштиту на раду. Послодавац је дужан да обезбеди превод документације на језик који запослени разуме. Овом изменом Закона извршено је усклађивање са Законом о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености, како би се избегли проблеми које је у примени стварало досадашње решење.

Чланом 8. Закона додаје се нови члан 24а којим се прописује обавеза послодавца да запосленима да на коришћење опасне хемијске материје и друге хемијске материје за које је прописана обавеза израде и достављања безбедносног листа само ако му је снабдевач уз хемијску материју доставио безбедносни лист, у складу са прописима којима се уређују хемикалије, као и ако је обезбедио све мере које произлазе из садржаја безбедносног листа. Послодавац треба да држи безбедносни лист на српском језику. Послодавац је дужан да обезбеди превод безбедносног листа на језик који запослени разуме, као и да омогући запосленом приступ подацима садржаним у безбедносном листу. На овај начин се врши усклађивање са прописима којима се уређују хемикалије.

Чланом 9. Закона допуњује се члан 27. ст 1. и 4. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се после речи: „код заснивања радног односа, односно” додају речи: „другог радног

ангажовања”, а у ставу 4. после речи: „места” додају се речи: „и спроводи се по програму, чији садржај по потреби послодавац мора да обнавља и мења.” Овим допунама Закона обухватају се сви законити случајеви радног ангажовања запослених које је послодавац дужан да оспособи за безбедан и здрав рад и уводи се нова обавеза за послодавца да оспособљавање за безбедан и здрав рад врши у складу са програмом оспособљавања за безбедан и здрав рад.

Чланом 10. Закона допуњује се члан 28. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се прописује рок периодичне провере оспособљености за безбедан и здрав рад на радним местима са повећаним ризиком, тако да се провера врши најкасније у року од једне године од дана претходне провере, а на осталим радним местима најкасније у року од четири године од дана претходне провере. Оспособљавање се обавља на језику који запослени разуме и прилагођава се могућностима и способностима особа са инвалидитетом, чиме је извршено усклађивање са Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

Чланом 11. Закона извршено је терминолошко усклађивање са Законом о раду („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14); Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и Законом о пензијском и инвалидском осигурању.

Чланом 12. Закона допуњује се члан 35. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се прописује забрана запосленом да самовољно искључује, мења или уклања безбедносне уређаје прикључене на средствима за рад, како би се предупредила појава да запослени у циљу хитног обављања посла обављају послове за које нису задужени. Ово су у пракси чести случајеви повређивања запослених. Овом изменом Закона извршено је и усклађивање са чланом 13. Директиве 89/391/ЕЕЗ.

Чланом 13. мења се став 3. члана 37. Закона о безбедности и здрављу на раду, проширује се право послодавца који обавља одређену делатност и има до 20 запослених да послове безбедности и здравља на раду може да обавља сам без положеног стручног испита. Делатности су разврстане у складу са Уредбом о класификацији делатности („Службени гласник РС”, број 54/10), у делатности трговине на мало, услуга смештаја и исхране, информисања и комуникација, финансијским и осигурања, пословања некретнинама, стручним, научним, иновационим, административним и помоћним услужним делатностима, обавезног социјалног осигурања, образовања, уметности, забаве и рекреације, као и осталим услужним делатностима. Предложеним решењем стварају се повољнији услови за мале послодавце који обављају непроизводне делатности да сами могу обављати послове безбедности и здравља на раду.

Чланом 14. Закона додаје се нови члан 37а којим се уводи обавеза послодавца који обавља одређену високоризичну делатност да за послове безбедности и здравља на раду одреди лице које има најмање завршено високо образовање из одговарајуће научне, односно стручне области на студијама првог степена у трајању до три године. Овом изменом Закона у делатностима где према прикупљеним подацима повреда на раду Управе за безбедност и здравље на раду, велики број запослених претрпи тешку или чак смртну повреду на раду (грађевинарство, прерађивачка индустрија и сл.) подизање нивоа компетентности лица које се баве пословима безбедности и здрављу на раду код ових послодавца довешће до смањења броја и тежине повреда на раду.

Чланом 15. Закона допуњује се члан 38. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се прописује да Програме усавршавања знања и друга питања у вези са усавршавањем знања лица за безбедност и здравље на раду прописује министар надлежан за рад. Овом допуном Закона ствара се правни основ за увођење правила у вези са целоживотним учењем и усавршавањем знања лица за безбедност и здравље на раду.

Чланом 16. Закона мења се и допуњује члан 40. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се прецизира одредба става 1. тач. 1. и 7. које се односе на послове које обавља лице за безбедност и здравље на раду. Додаје се нови став 4. којим се прописује обавеза лица за безбедност и здравље на раду да континуирано усавршава знања у области безбедности и здравља на раду према Програму усавршавања знања. Предложеним решењем наглашава се значај стручног и квалитетног обављања послова од стране лица за безбедност и здравље на раду у циљу стварања безбедних и здравих услова за рад код послодавца да би се смањиле повреде на раду и професионалне болести и превентивно деловало на очувању здравља запослених, затим обим и сложеност послова које обавља лице за безбедност и здравље на раду, стално иновирање прописа у овој области, као и усклађивање домаћих прописа са прописима Европске уније.

Чланом 17. Закона мења се и допуњује члан 44. Закона о безбедности и здрављу на раду, тако што се обавезује сваки послодавац код кога су запослени образовали Одбор за безбедност и здравље на раду да у Одбор именује најмање једног свог представника и додаје се став 5. којим се обавезује послодавац да представнику запослених за безбедност и здравље на раду омогући одсуство са рада у обављању послова радног места на које је распоређен у трајању од најмање пет плаћених часова рада месечно, као и да обезбеди техничко-просторне услове у складу са својим просторним и финансијским могућностима, ради обављања активности представника запослених. Овом допуном тежи се ка обезбеђивању просторних и техничких услова за рад представника запослених из разлога што је у примени мали број образованих Одбора за безбедност и здравље на раду код послодавца код којих је вршен надзор у области безбедности и здравља на раду према годишњим извештајима Инспектората за рад.

Чланом 18. Закона допуњује се одредба члана 49. став 1. и додају се тач. 9) и 10), а у тачки 7) речи: „и средстава и опреме за личну заштиту на раду” бришу се. Разлог доношења ове измене и допуне налази се у томе да се у пракси јавила потреба за вођењем посебних евиденција о издатим средствима и опреми за личну заштиту на раду и извршеним лекарским прегледима запослених.

Чланом 19. Закона додаје се нови члан 49а којим се прописује заштита личних података запослених које послодавац води у евиденцијама из члана 49. Закона о безбедности и здрављу на раду. За прикупљање и обраду личних података, садржаних у овим евиденцијама примењују се одредбе закона, који уређује заштиту података о личности. Овом изменом Закона извршено је усклађивање са Законом о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 - УС и 107/12).

Одредбама чл. 20. и 22. Закона бришу се у ставу 2. члана 50. и ставу 2. члана 52. Закона о безбедности и здрављу на раду, речи: „односно обољење у вези са радом запосленог”, из разлога што не постоје критеријуми за утврђивање обољења у вези са радом и практично не постоји могућност испуњења ове обавезе.

Чланом 21. Закона прецизира се одредба члана 51. став 1. Закона о безбедности и здрављу на раду, која се односи на обавезу послодавца у вези достављања извештаја о повреди на раду и професионалном обољењу који се догоде на радном месту.

Чланом 23. Закона мења се члан 56. Закона о безбедности и здрављу на раду који прописује услове за добијање лиценце за обављање послова безбедности и здравља на раду из члана 40. Закона, тако што се проширују и поштравају услови за добијање лиценце и као услов се тражи да правно лице или предузетник који је подносилац захтева за издавање лиценце мора да има најмање два запослена који имају високо образовање из одговарајуће научне, односно стручне области у трајању од најмање четири године. Прецизирана је врста и степен образовања за добијање лиценце за обављање послова одговорног лица, као и дужина радног искуства, чиме

је извршено усклађивање са одредбама Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12 и 89/13). Такође се додаје нови став којим се рок важења лиценце ограничава на пет година, са могућношћу обнављања на начин и под условима под којима се издаје.

Чланом 24. Закона додаје се нови члан 56а којим се прописују услови престанка важења лиценци и то: истеком рока за који је издата; на основу захтева имаоца лиценце; одузимањем лиценце; престанком правног лица или предузетника услед чега се то правно лице или предузетник брише из одговарајућег регистра и ако ималац лиценце у року од 30 дана од дана настанка промена које могу утицати на обављање послова за које је издата лиценца, не обавести министарство надлежно за рад. Овом изменом Закона обухваћене су све промене које могу настати у току периода за који је издата лиценца, а који доводе до престанка њеног важења. У току вршења надзора над законитошћу рада правних лица, односно предузетника са лиценцом за обављање послова безбедности и здравља на раду које врши Управа за безбедност и здравље на раду уочени су следећи пропусти: правно лице, односно предузетник који обавља послове безбедности и здравља на раду из члана 40. Закона ангажује лица која не испуњавају законом прописане услове, односно лица која немају високу школску спрему; не контролишу свакодневно примену мера за безбедан и здрав рад на радном месту код послодавца; при изради Акта о процени ризика у списку правних и физичких лица компетентних за процењивање ризика (процењивачи ризика), испред тог правног лица или предузетника, послове обављају лица која не испуњавају законом прописане услове, односно немају високу школску спрему. Најчешћи пропусти правног лица које има лиценцу за обављање послова прегледа и испитивања опреме за рад је што послове обавља супротно одредбама важећих законских и подзаконских прописа у области безбедности и здравља на раду ангажујући лица која не испуњавају прописане услове у погледу врсте и степена стручне спреме, а садржина стручних налаза не садржи прописане елементе.

Чланом 25. Закона допуњује се члан 57. Закона о безбедности и здрављу на раду тако што се у прописаним случајевима за одузимање лиценце додаје и случај да се лиценца може одузети ако ималац лиценце у периоду важења лиценце престане да испуњава услове прописане за важење. Овом изменом Закона извршено је усклађивање са допуном члана 26.

Чланом 26. Закона мења се и допуњује члан 60. Закона о безбедности и здрављу на раду којим је прописан делокруг послова Управе за безбедност и здравље на раду тако што се у тачки 9) реч: „законитошћу” брише, а реч: „рада” замењује се речју: „радом”. Допуњује се тачка 14) и после речи: „на раду” додају се речи: „стара се о додели националних признања у области безбедности и здравља на раду, о чему води евиденцију.” Овим корекцијама утврђује се надлежност у вези са доделом националних признања у овој области.

Чланом 27. Закона додаје се наслов изнад и нови члан 60а којима се уводе национална признања у области безбедности и здравља на раду у Републици Србији и ствара правни основ за доношење подзаконског прописа који ће прописати врсте националних признања, њихов изглед, поступак и услове за доделу. Овом изменом Закона ради унапређења безбедности и здравља на раду и превентивног деловања правним, физичким лицима и Одбору за безбедност и здравље на раду могу се доделити национална признања за примере доброг рада чиме се доприноси даљем развоју области безбедности и здравља на раду.

Чланом 28. Закона извршена је корекција у члану 61. Закона о безбедности и здрављу на раду у циљу прецизирања одредбе која утврђује вршење инспекцијског надзора.

Чланом 29. Закона мења се одредба члана 62. став 1. и брише се одредба става 2. тог члана Закона о безбедности и здрављу на раду.

Чланом 30. Закона мења се и допуњује члан 69. ст. 1. и 3. Закона о безбедности и здрављу на раду на тај начин што се у распону новчане казне за послодавца са својством правног лица утврђује максимални износ новчане казне у висини од 2.000.000 динара, а за директора, односно друго одговорно лице код послодавца утврђује се новчана казна у распону од 50.000 до 150.000 динара, чиме је извршено усклађивање са новим Законом о прекршајима („Службени гласник РС”, број 65/13). Додати су нови случајеви који представљају повреду одредаба Закона за које је забрањена новчана казна за послодавца, који су прописани чл. 24а, 27а и 51. Предложене измене казних одредби усаглашене се са новим Законом о прекршајима.

Чланом 31. Закона мења се одредба члана 70. став 1. и бришу тач. 11), 12) и 14). Мења се распон новчане казне за послодавца са својством правног лица и утврђује максимални износ новчане казне у висини од 1.500.000 динара, а за директора, односно друго одговорно лице код послодавца утврђује се новчана казна у распону од 50.000 до 150.000 динара, чиме је извршено усклађивање са новим Законом о прекршајима.

Чланом 32. Закона додаје нови члан 70а којим се прописују новчане казне за прекршаје који су брисани из члана 32.

Чланом 33. Закона допуњује се члан 75. тачка 1) Закона о безбедности и здрављу на раду чиме је извршено усклађивање са допуном члана 13.

Чланом 34. Закона брише се тачка 3) члана 78. Закона о безбедности и здрављу на раду. Разлог доношења ове измене налази се у томе што су прописи који су садржали мере заштите на раду непримењиви или су донети нови прописи којима су утврђене превентивне мере за безбедан и здрав рад.

Чланом 35. Закона брише се тач. 1), 3), 10) и 14) члана 79. Закона о безбедности и здрављу на раду. Разлог доношења ове измене налази се у томе што су прописи који су садржали мере заштите на раду непримењиви или су донети нови прописи којима су утврђене превентивне мере за безбедан и здрав рад.

Чланом 36. врши се усклађивање са Закона о техничким захтевима за производе и оцењивању усаглашености.

Чланом 37. Закона прописују се рокови за доношење подзаконских аката, у складу са изменама и допунама овог закона, као и заштита права лица која су положила стручни испит пре ступања на снагу овог закона.

Чланом 38. Закона прописује се ступање на снагу и почетак примене одређених одредаба Закона.

IV. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна средства у буџету Републике Србије за 2015. годину.